

TARIM SEKTÖRÜ

**T.C. GÜMRÜK VE TİCARET BAKANLIĞI
RİSK YÖNETİMİ VE KONTROL GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
EKONOMİK ANALİZ VE DEĞERLENDİRME DAİRESİ**

31.12.2013 ANKARA

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	3
TARIM SEKTÖRÜ KÜRESEL TİCARETİ.....	9
TARIM SEKTÖRÜ TÜRKİYE TİCARETİ	16

GİRİŞ

TARIM

Bu kısım, bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi, hayvanların büyütülmesi ve beslenmesi, bir çiftlikten veya doğal ortamlarından bitkilerin, hayvanların veya hayvansal ürünlerin alınması faaliyetlerinden oluşan bitkisel ve hayvansal kaynakların işletilmesini kapsamaktadır.

01 Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri

Bu bölüm, organik tarım, genetik olarak değiştirilmiş bitkisel ürünlerin ve genetik olarak değiştirilmiş hayvanların yetiştirilmesini de içeren iki temel faaliyeti yani, bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretimini kapsamaktadır. Bu bölüm ayrıca, tarım, avcılık, tuzakla avlanma ve ilgili faaliyetlere ilişkin hizmet faaliyetlerini de kapsamaktadır.

Grup 015 (Karma çiftçilik) ana faaliyetin belirlenmesinde kullanılan geleneksel kurallara uymamaktadır. Bu yaklaşımda, işletmelerin pek çoğunda bitkisel ve hayvansal üretim değerlerinin birbirine oldukça yakın olduğu kabul edilmekte, bu nedenle de işletmelerin bu iki gruptan sadece birine dahil edilmelerinin subjektif olacağına inanılmaktadır.

Tarımsal faaliyetler, tarımsal ürünlerin ilk pazar için hazırlanması için yapılan faaliyetler dışında kalan sonraki faaliyetleri hariç tutmaktadır [Bölüm 10`da sınıflandırılan (Gıda ürünlerinin imalatı), Bölüm 11`de sınıflandırılan (İçecek imalatı) ve Bölüm 12`de sınıflandırılan (Tütün mamullerinin imalatı)]. Yani, ilk pazar için ürünlerin hazırlanması buraya dahil edilmektedir.

Bu bölüm, kısım F`de (İnşaat) sınıflandırılan arazi inşaatını (Örneğin; tarımsal arazinin teraslanması, drenajı, çeltik tarlasının hazırlanması vb.) ve kısım G`de sınıflandırılan tarımsal ürünlerin pazarlanmasında faaliyet gösteren alıcıları ve kooperatif birliklerini hariç tutmaktadır.

011 Tek yıllık (uzun ömürlü olmayan) bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi

Bu grup, tek yıllık bitkisel ürünlerin, yani toprakta iki yetiştirme döneminden daha fazla kalmayan bitkilerin yetiştirilmesini içermektedir. Bu bitkilerin tohum üretimi amacıyla yetiştirilmesi de kapsamaktadır.

0111 Tahılların (pirinç hariç), baklagillerin ve yağlı tohumların yetiştirilmesi

Bu sınıf, organik tarım ve genetik olarak değiştirilmiş bitkisel ürünlerin yetiştirilmesini içeren açık alanlarda tahılların, baklagillerin ve yağlı tohumların yetiştirilmesini içermektedir.

Bu sınıf aşağıdakileri kapsamaktadır;

-tahılların yetiştirilmesi(örneğin, buğday, dane mısır, süpürge darısı, arpa, çavdar, yulaf, darı ve diğer tahıllar)

-baklagillerin yetiştirilmesi (örneğin, fasulye (taze ve kuru), bakla, nohut, börülce, mercimek, acı bakla, bezelye, araka ve diğer baklagiller)

- yağlı tohumların yetiştirilmesi (örneğin, soya fasulyesi, yer fıstığı, kene otu tohumu (hint yağı çekirdeği), keten tohumu, hardal tohumu, nijer tohumu, kolza, aspir tohumu, susam tohumu, ayçiçeği tohumu ve diğer yağlı tohumlar)

Bu sınıf, çeltik (kabuklu pirinç) yetiştirilmesini (Grup 0112), tatlı mısır yetiştirilmesini (Grup 0113), yemlik mısır yetiştirilmesini (Grup 0119) ve yağlı meyvelerin yetiştirilmesini (Grup 0126) kapsamamaktadır.

0112 Çeltik (kabuklu pirinç) yetiştirilmesi

0113 Sebze, kavun-karpuz, kök ve yumru sebzelerin yetiştirilmesi

Bu sınıf aşağıdakileri kapsamaktadır;

- yapraklı veya saplı sebzelerin yetiştirilmesi (örneğin; enginar, kuşkonmaz, lahanası, karnabahar ve brokoli, marul ve hindiba, ıspanak, diğer yapraklı veya saplı sebzeler)

- meyvesi yenen sebzelerin yetiştirilmesi (örneğin; hıyar ve kornişon, patlıcan, domates, karpuz, kantalup kavunu, diğer kabakgil türleri ve meyvesi tüketilen sebzeler)

- kökleri, soğanları, yumruları tüketilen sebzelerin yetiştirilmesi (örneğin; havuç, şalgam, sarımsak, soğan (arpacık soğan da dahil), pırasa ve diğer benzer sebzeler (soğangil, Allium familyası), kökleri, soğanları, yumruları tüketilen diğer sebzeler)

- mantar ve yer mantarı (domalan) yetiştirilmesi,

- pancar tohumları hariç, sebze tohumu yetiştirilmesi,

- diğer sebzelerin yetiştirilmesi,

- kök ve yumruların yetiştirilmesi (örneğin, patates, tatlı patates, manyok, hint yer elması (yam), diğer kök ve yumru sebzeler)

Kapsam dışı olanlar;

- acı ve küçük meyveli baharatlık biberler (capsicum çeşitleri) ve diğer baharat grubu ve aromatik (tırırlı) bitkilerin yetiştirilmesi (Grup 0128)

- mantar tohumu üretimi (Grup 0130)

0114 Şeker kamışı yetiştirilmesi

Bu sınıf şeker pancarı yetiştirilmesini (Grup 0113) kapsamamaktadır.

0115 Tütün yetiştirilmesi

Bu sınıf tütün mamullerinin imalatını kapsamamaktadır. (Grup 1200)

0116 Lifli bitkilerin yetiştirilmesi

Bu sınıf aşağıdakileri kapsamaktadır;

- pamuk yetiştirilmesi,
- jüt, kenaf ve tekstilde kullanılan diğer lifli ürünlerin yetiştirilmesi,
- keten ve kenevir yetiştirilmesi,
- sisal keneviri ve agave sınıfından diğer tekstil liflerinin yetiştirilmesi,
- abaka (kenevir muz), rami ve diğer lifli tekstil bitkilerinin yetiştirilmesi,
- diğer lifli bitkilerin yetiştirilmesi.

0119 Tek yıllık (uzun ömürlü olmayan) diğer bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi

Bu sınıf, diğer tüm tek yıllık bitkisel ürünlerin yetiştirilmesini içermektedir;

- sarı şalgam, mangoldlar, yemlik kökleri, yonca, alfalfa (kabayonca), korunga, yemlik mısır ve diğer otlar, yemlik kıvırcık lahana ve benzeri yem ürünlerinin yetiştirilmesi,
- pancar tohumlarının (şeker pancarı tohumları hariç) ve yem bitkilerinin tohumlarının yetiştirilmesi
- kesme çiçek ve çiçek tomurcuğu üretimini içeren çiçek yetiştiriciliği,
- çiçek tohumlarının yetiştirilmesi.

Kapsam dışı olanlar;

- tek yıllık baharatların, aromatik (tırılı), uyuşturucu nitelikte ve eczacılıkla ilgili bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi (0128)

012 Çok yıllık (uzun ömürlü) bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi

Bu grup, çokyıllık bitkilerin, yani her yetiştirme döneminden sonra toprak üstü kısımları ölüp sonraki yıl yenilenen veya devamlı olarak büyüyerek toprakta iki yetiştirme döneminden daha fazla kalan bitkilerin yetiştirilmesini içermektedir. Bu bitkilerin tohum üretimi amacıyla yetiştirilmesini de kapsamaktadır.

0121 Üzüm Yetiştirilmesi

Bu sınıf üzüm bağlarında şaraplık üzüm ve sofralık üzüm yetiştirilmesini kapsamaktadır. Şarap imalatını kapsamamaktadır. (Grup 1102)

0122 Tropikal ve subtropikal meyvelerin yetiştirilmesi

Bu sınıf tropikal ve subtropikal meyvelerin (örneğin; avokado, muz ve plantain, hurma, incir, mango, papaya, ananas ve diğer tropikal ve subtropikal meyveler) yetiştirilmesini kapsamaktadır.

0123 Turunçgillerin yetiştirilmesi

Bu sınıf turunçgillerin yetiştirilmesini (greyfurt ve pomelo, limon ve misket limonu, portakal, tangerin(Amerika ile Güney Afrika`da yetişen bir tür mandalina), mandalina ve klementin (Akdeniz ile güney Afrika`da yetişen bir tür mandalina ve diğer turunçgiller) içermektedir.

0124 Yumuşak ekirdekli meyvelerin ve sert çekirdekli meyvelerin yetiştirilmesi

Bu sınıf yumuşak çekirdekli meyvelerin ve sert çekirdekli meyvelerin (elma, kayısı, kiraz ve vişne, şeftali ve nektarin, armut ve ayva, erik, akal eriği, dağ eriği ve diğer yumuşak çekirdekli meyveler ve sert çekirdekli meyveler) yetiştirilmesini kapsamaktadır.

0125 Diğer ağaç ve çalı meyvelerinin ve sert kabuklu meyvelerin yetiştirilmesi

Bu sınıf,

- Üzümsü meyvelerin yetiştirilmesini (yaban mersini, kuş zm, beктаři zm,kiwi meyvesi, ahududu, ilek ve diğer zms meyveler)
- meyve tohumu yetiştirilmesini
- yenilebilir sert kabuklu meyvelerin (findık, ceviz, vs) yetiştirilmesini (badem, kaju, kestane, findık, fıstık, ceviz, diğer sert kabuklu meyveler)
- diğer ağaç ve çalı meyvelerinin yetiştirilmesini (keçi boynuzu gibi) kapsamaktadır. Bu sınıf, hindistan cevizi yetiştirilmesini kapsamamaktadır.

0126 Yağlı meyvelerin yetiştirilmesi

Bu sınıf yağlı meyvelerin yetiştirilmesini (hindistancevizi, zeytin, palmiye yağı ve diğer yağlı meyveler) kapsar.

0127 İçecek retiminde kullanılan bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi

Bu sınıf içecek üretiminde kullanılan bitkisel ürünlerin yetiştirilmesini (kahve, ay, Paraguay ayı (mat ), kakao ve içecek üretiminde kullanılan diğer bitkisel ürünler) kapsamaktadır.

0128 Baharatlık, aromatik (ıtırılı), uyuşturucu nitelikte ve eczacılıkla ilgili bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi

Bu sınıf tek ve çok yıllık baharatların ve aromatik (ıtırılı) bitkisel ürünlerin yetiştirilmesini (beyaz, kara biber (piper türü ve alt türleri), küçük ve acı biberler ve baharatlık diğer biberler (capsicum türleri ve alt türleri), muskat (küçük Hindistan cevizi), baharat olarak kullanılan Hindistan cevizi kabuğu kurusu ve kakule, anason, Çin anasonu ve rezene, tarçın, karanfil, zencefil, vanilya, şerbetçiotu ve diğer baharatlar ve aromatik (ıtırılı) rnler), ilaç ve uyuşturucu nitelikteki ürünlerin yetiştirilmesini ve ayrıca parfümeri,

eczacılık ve böcek öldürmek ve mantar önlemek veya benzer amaçlarla bitkilerin yetiştirilmesini kapsar.

0129 Diğer çok yıllık (uzun ömürlü) bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi

Bu sınıf kauçuk ağaçlarının yetiştirilmesini, yılbaşı ağacı yetiştirilmesini, bitki özsuyu elde etmek amacıyla ağaç yetiştirilmesini ve örgüde kullanılan bitkisel ürünlerin yetiştiriciliğini içermektedir. Yabani ortamdaki ağaçlardan bitki özsuyu veya kauçuk benzeri sakızların (reçine) toplanması, bu sınıfta yer almamaktadır. (Grup 0230)

013 Dikim için bitki yetiştirilmesi

0130 Dikim için bitki yetiştirilmesi

Bu sınıf, doğrudan bitki çoğaltılması amacıyla kullanılan çelikler, kök sürgünleri ve fideler de dahil tüm bitkisel dikim materyalinin üretiminin yanı sıra aşı kalemlerinin üzerlerine aşılanacağı anaçların (gövde ve dal) retilmesini de kapsar.

Bu sınıf dikim için bitki yetiştirilmesini, başka bir yere sermek için olan çimenler de dahil, dekoratif amaçlarla bitki yetiştirilmesini, iek soğanı, yumru kök ve kökler, çelikler, aşı kalemleri ve mantar tohumu için canlı bitki yetiştirilmesini, ağaç fidanlıklarının işletilmesini (orman fidanlıkları hariç) kapsamaktadır. Tohum retimi amacıyla bitki yetiştiriciliği (Grup 011 ve 012) ve orman fidanlıklarının işletilmesi (Grup 0210) bu sınıfta yer almamaktadır.

014 Hayvansal retim

Bu grup, suda yaşayan hayvanlar hariç bütün hayvanların yetiştirilmesini (iftiliği) ve üretilmesini içermektedir. Çiftlik hayvanlarına barınak sağlanarak bakımı ve beslenmesi (Grup 0162) ve kesimevlerinden krk ve deri retilmesi (Grup 1011) bu grupta yer almamaktadır.

0141 Sığır ve manda yetiştiriciliği

0142 At ve at benzeri diğer hayvan yetiştiriciliği

0143 Deve ve devegillerin yetiştiriciliği

0144 Koyun ve keçi yetiştiriciliği

0145 Domuz yetiştiriciliği

0146 Kümes hayvanları yetiştiriciliği

0149 Diğer hayvan yetiştiriciliği

Bu sınıf yarı evcilleştirilmiş veya diğer canlı hayvanların yetiştirilmesi ve üretilmesini (deve kuşları ve emular (Avustralya`ya özgü deve kuşları), diğer kuşlar (kümes hayvanları hariç), böcek,tavşanlar ve diğer krk hayvanları), çiftçilik yoluyla elde edilen krkl

derilerin, sürüngen veya kuş derilerinin üretimini, solucan  ftliklerinin, yer yumuşak aları  ftliklerinin, yılan  ftliklerinin vb. işletilmesini, ipek böceği yetiştirilmesi, ipek böceği kozası üretilmesini, arıcılık, bal ve balmumu üretilmesini, evcil hayvanların yetiştirilmesi ve üretilmesini (balık hariç; kediler ve köpekler, kuşlar, örneğin papağan vb., hamsterlar vb.) ve çeşitli hayvanların yetiştirilmesini kapsamaktadır.

Avcılık yoluyla ve tuzak kurma ile post ve deri  retilmesi (Grup 0170), kurbağa  ftliklerinin, timsah  ftliklerinin, deniz solucanı  ftliklerinin işletilmesini (Grup 0321 ve 0322), balık  ftliklerinin işletilmesini (Grup 0321 ve 0322) ve evcil hayvanların eğitilmesi ve barınak sağlanması (Grup 9609) bu sınıfta yer almamaktadır.

017 Avcılık, tuzakla avlanma ve ilgili hizmet faaliyetleri

0170 Avcılık, tuzakla avlanma ve ilgili hizmet faaliyetleri

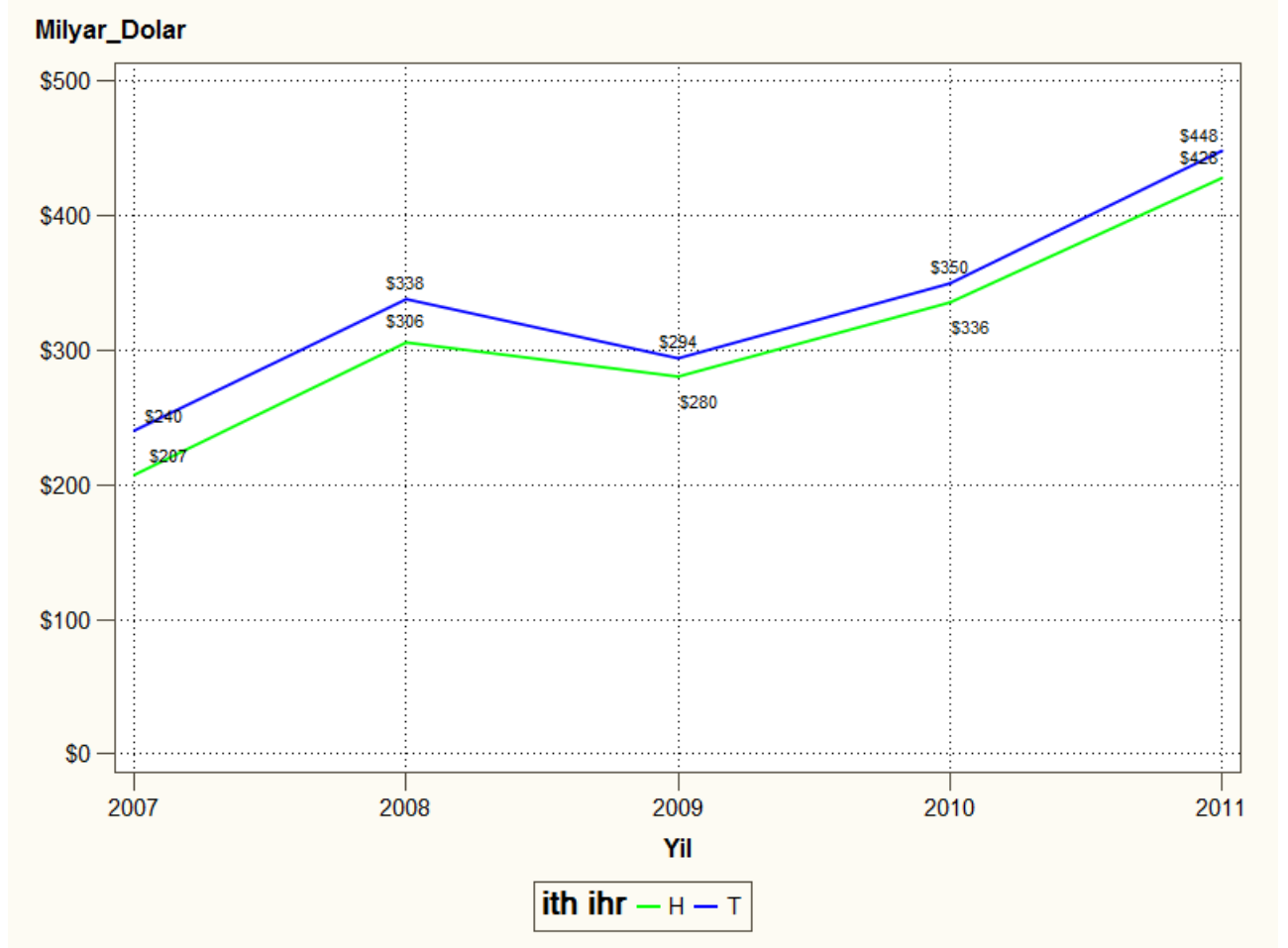
Bu sınıf ticari amaçla avcılık yapılması ve kapan (tuzak) kurulması, yemek için, kürkleri, derileri için veya araştırmalarda, hayvanat bahçelerinde ya da evcil hayvan olarak kullanmak üzere hayvan yakalanması, avcılık veya tuzak faaliyetlerinden k rkl  deri, sürüngen veya kuş derisi üretilmesi bu sınıfta kapsamaktadır. Bu sınıfta ayrıca mors ve fok balığı gibi deniz memelilerinin karada yakalanması faaliyetleri de yer almaktadır.

Hayvan  ft iliği faaliyetlerinden k rkl  deri, sürüngen veya kuş derisi  retilmesi (Grup 014), hayvan  ft iliği faaliyetleri ile av hayvanları yetiştirilmesi (Grup 0149), balina yakalanması (Grup 0311) kesimevi, mezbaha kaynaklı hayvan derisi, postu  retimi, (Grup 1011), spor amaçlı veya eğlence amaçlı yapılan avcılık ve ilgili diğer hizmet faaliyetleri (Grup 9319) ve avlanmayı ve tuzak kurmayı teşvik edici hizmet faaliyetleri (Grup 9499) bu sınıfta kapsamamaktadır.

TARIM SEKTÖRÜ KÜRESEL T CARETİ

Grafik 1: 2007-2011 Döneminde Dünya Tarım Ticareti (Milyar Dolar)

Kaynak: Dünya Bankası WITS Veri Tabanı

Grafik 1, 2007-2011 döneminde tarım sektörüne ilişkin dünyada gerçekleştirilen ihracat ve ithalat verilerini göstermektedir. Grafiğe göre, tarım sektörünün ihracat ve ithalatının, küresel ticaretin en fazla etkilendiği yıl olan 2009 yılı dışında arttığı görülmektedir. 2008 yılında tarım sektörü dış ticaretindeki genişleme oldukça fazladır. İhracat 2008 yılında bir önceki yıla göre % 47, ithalat % 41 artış kaydetmiştir. 2009 yılında daralma yaşanmasına rağmen 2010 ve 2011 yıllarında yaşanan artışla 2011 yılında tarım sektörü ithalata ve ihracata 2007 yılı değerlerinin neredeyse iki katına ulaşmıştır. 2011 yılında bir önceki yıla göre tarım ihracata ve ithalata % 28 artarak sırasıyla 428 ve 448 milyar dolara ulaşmıştır. Bu rakamlar dünya mal ticaretinin yaklaşık % 2,6'sına tekabül etmektedir

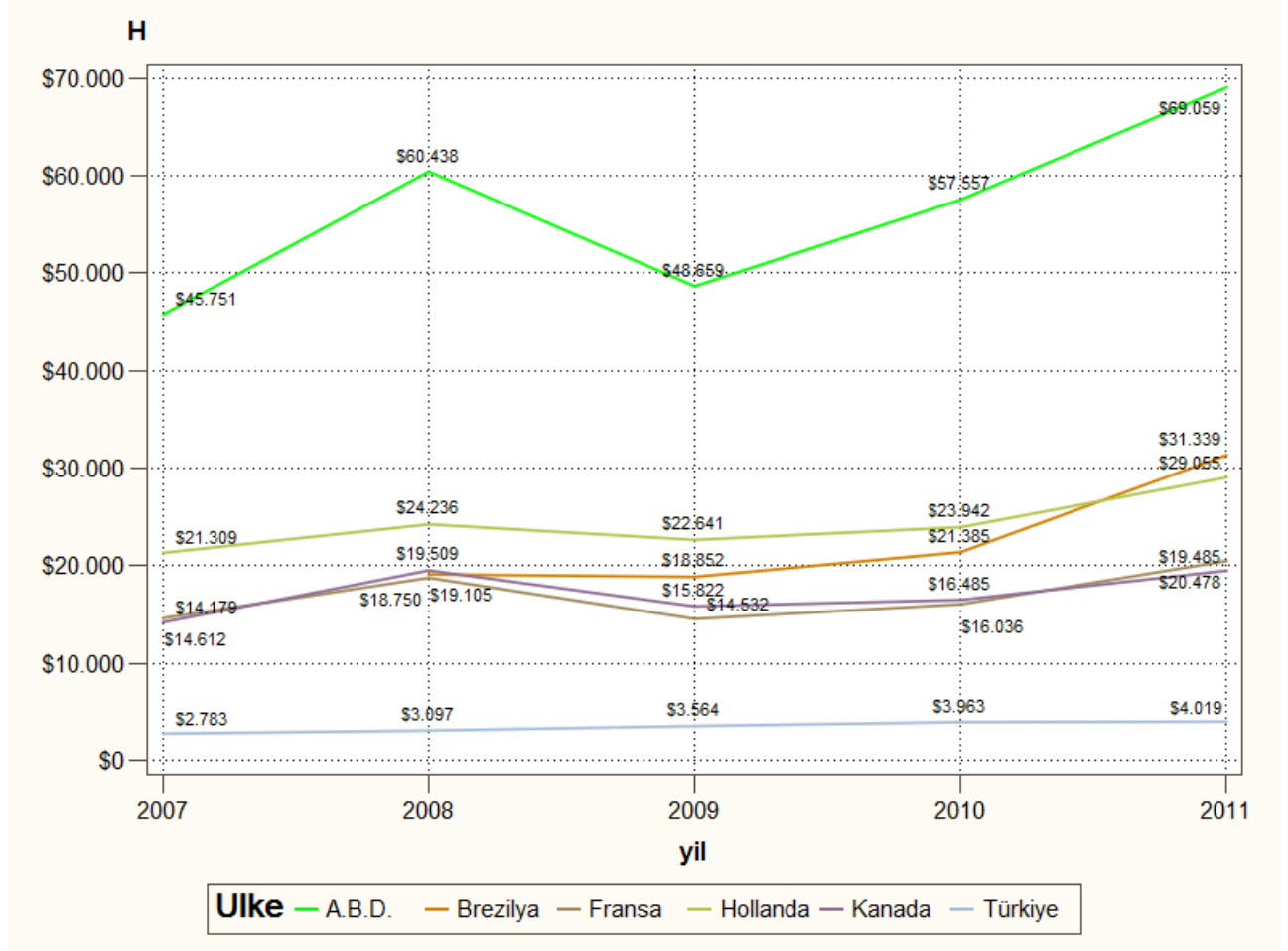
Tablo 1: 2007-2011 Döneminde Tarım Sektöründe Toplam İhracatı En Yüksek İlk 10 Ülke ve Türkiye (Milyon Dolar)

Ülke	2007	2008	2009	2010	2011
A.B.D.	45.751	60.438	48.659	57.557	69.059
Brezilya		19.105	18.852	21.385	31.339
Hollanda	21.309	24.236	22.641	23.942	29.055
Fransa	14.612	18.750	14.532	16.036	20.478
Kanada	14.179	19.509	15.822	16.485	19.485
Arjantin	9.675	13.382	6.531	11.742	16.332
Avustralya	6.528	9.133	9.283	10.403	16.051
Endonezya				10.612	14.860
İspanya	12.597	14.197	13.332	13.527	14.346
Almanya	7.899	10.103	8.775	9.372	11.620
Türkiye	2.783	3.097	3.564	3.963	4.019
Diğer	72.123	113.836	118.442	140.484	181.280
TOPLAM	207.456	305.786	280.433	335.508	427.924

Kaynak: Dünya Bankası WITS Veri Tabanı

Tablo 1, küresel tarım sektöründe 2007-2011 döneminde toplam ihracatı en yüksek ilk 10 ülkenin yıllara göre ihracat değerlerini göstermektedir. Tabloya göre, 2011 yılında tarım sektöründe en fazla ihracat yapan ülke küresel ihracatın %16'sını gerçekleştiren A.B.D'dir. A.B.D'yi sırasıyla Brezilya (31 milyar dolar), Hollanda (29 milyar dolar), Fransa (20,5 milyar dolar) ve Kanada (19,5 milyar dolar) izlemiştir. Tarım ihracatı 2011 yılında bir önceki yıla göre % 47 artış gösteren Brezilya'nın sıralamada yükselmesiyle, 2007 yılında küresel ihracatın %10'unu gerçekleştiren Hollanda 2011 yılında üçüncü sıraya gerilemiştir. Türkiye'nin tarım sektörü ihracatı 4 milyar dolardır; 2011 yılında küresel tarım ihracatının % 1'ini oluşturmakta olup Türkiye 24. Sıradadır. Tabloda yer alan ilk 10 ülke, 2011 yılında küresel tarım ihracatının %57'sini gerçekleştirmiştir.

Grafik 2: 2007-2011 Döneminde Dünya Tarım Sektöründe İhracatta İlk 5  lke ve Türkiye (Milyon Dolar)

Kaynak: Dünya Bankası WITS Veri Tabanı

Not: Türkiye verisi GTB'den elde edilmiştir.

Grafik 2, 2007-2011 döneminde küresel tarım sektöründe toplam ihracatı en yüksek ilk beş ülke ve Türkiye'nin ihracat değerlerini göstermektedir. Tarım sektöründe ilk beşte yer alan ülkelerden 2009 yılında A.B.D'de % 19, Fransa'da % 22, Kanada'da % 19, Hollanda'da % 7 ihracat azalışı gözlenirken Brezilya aynı yıl %1'lik azalışla en az daralma yaşayan ülke olmuştur. Diğer taraftan, Türkiye'nin tarım sektöründeki ihracatı 2009 yılında % 15 oranında artmıştır. Grafiğe göre Türkiye hariç 5 ülke, 2011 yılında küresel tarım sektörü ihracatının % 40'ını gerçekleştirmiştir.

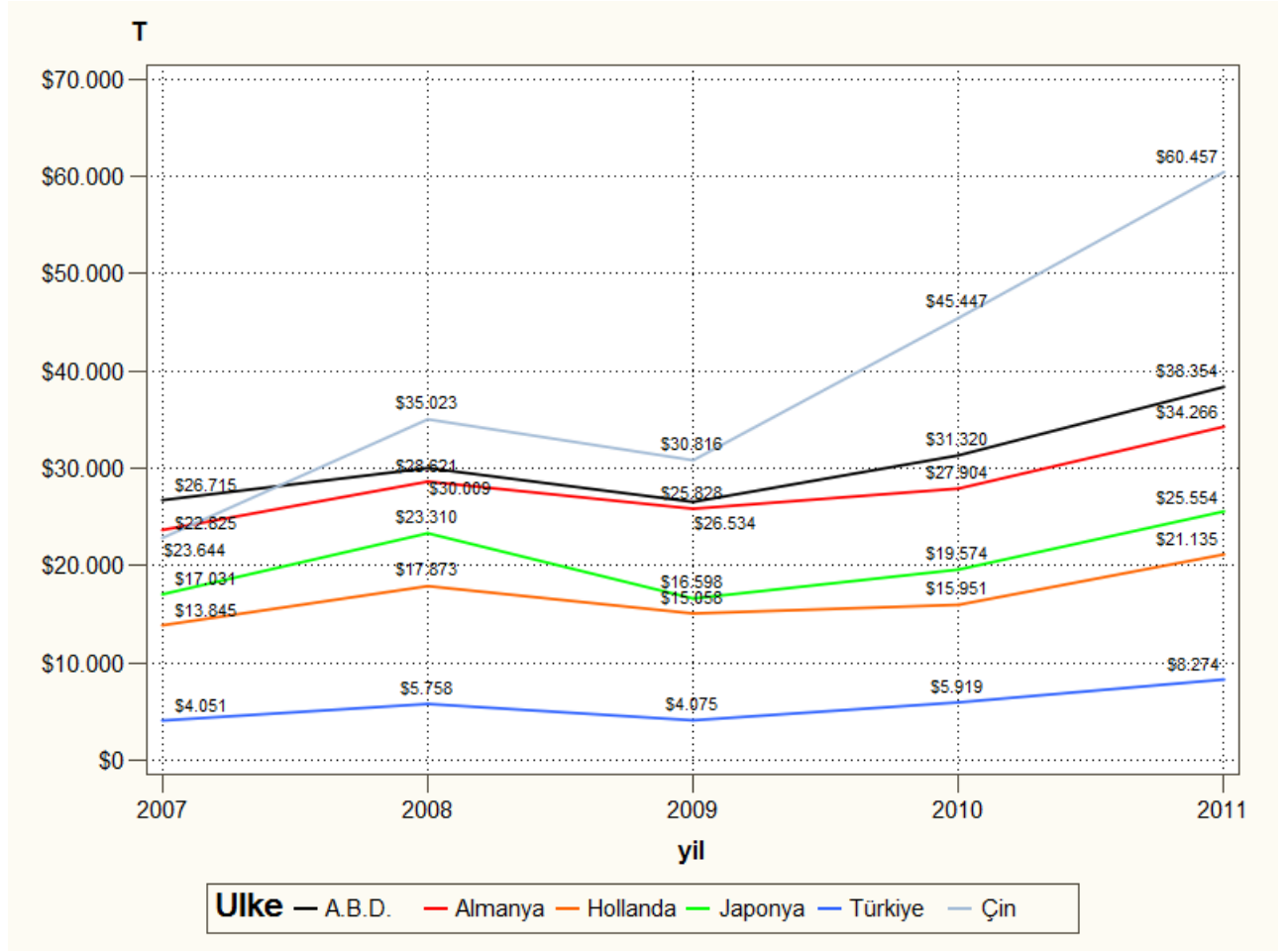
Tablo 2: 2007-2011 Döneminde Toplam İthalatı En Yüksek İlk 10 Ülke ve Türkiye (Milyon Dolar)

Ülke	2007	2008	2009	2010	2011
Çin	22.825	35.023	30.816	45.447	60.457
A.B.D.	26.715	30.009	26.534	31.320	38.354
Almanya	23.644	28.621	25.828	27.904	34.266
Japonya	17.031	23.310	16.598	19.574	25.554
Hollanda	13.845	17.873	15.058	15.951	21.135
İtalya	11.714	13.441	11.404	12.321	15.318
İngiltere	13.981	14.330	12.186	12.747	14.128
Belçika	10.132	12.446	10.606	10.843	13.162
Fransa	10.676	12.349	11.005	11.758	12.876
İspanya	9.662	11.429	8.988	9.288	11.333
Türkiye	4.051	5.758	4.075	5.919	8.274
Diğer	76.107	133.340	120.923	146.583	193.295
TOPLAM	240.383	337.929	294.021	349.655	448.152

Kaynak: Dünya Bankası WITS Veri Tabanı

Tablo 2, küresel tarım sektöründe 2007-2011 döneminde toplam ithalatı en yüksek ilk 10 ülkenin yıllara göre ithalat değerlerini göstermektedir. İncelenen dönem içerisinde Çin'in en fazla ithalat yapan ülke olduğu görülmektedir. Bu durum tarım sektöründe Çin'in en büyük pazar olduğunu göstermektedir. 2011 yılında tarım sektöründe Çin 60,5 milyar dolar tutarında ithalat yapmıştır. Bu rakam Çin'in küresel tarım ithalatının % 13'ünü gerçekleştirdiği anlamına gelmektedir. Çin'i sırasıyla A.B.D. (38 milyar dolar), Almanya (34 milyar dolar), Japonya (25,5 milyar dolar) ve Hollanda (21 milyar dolar) izlemiştir. Bu beş ülke tarım sektöründeki en büyük pazarları göstermektedir. Tabloda yer alan ilk 10 ülke, 2011 yılında küresel tarım ithalatının %55'ini gerçekleştirmiştir. Türkiye ise küresel tarım sektöründe 2011 yılında 8,3 milyar dolarlık ithalatla, toplam tarım ithalatından % 2 pay alarak 16. sırada yer almıştır.

Grafik 3: 2007-2011 Döneminde Dünya Tarım Sektöründe İthalatta İlk 5 Ülke ve Türkiye (Milyon Dolar)

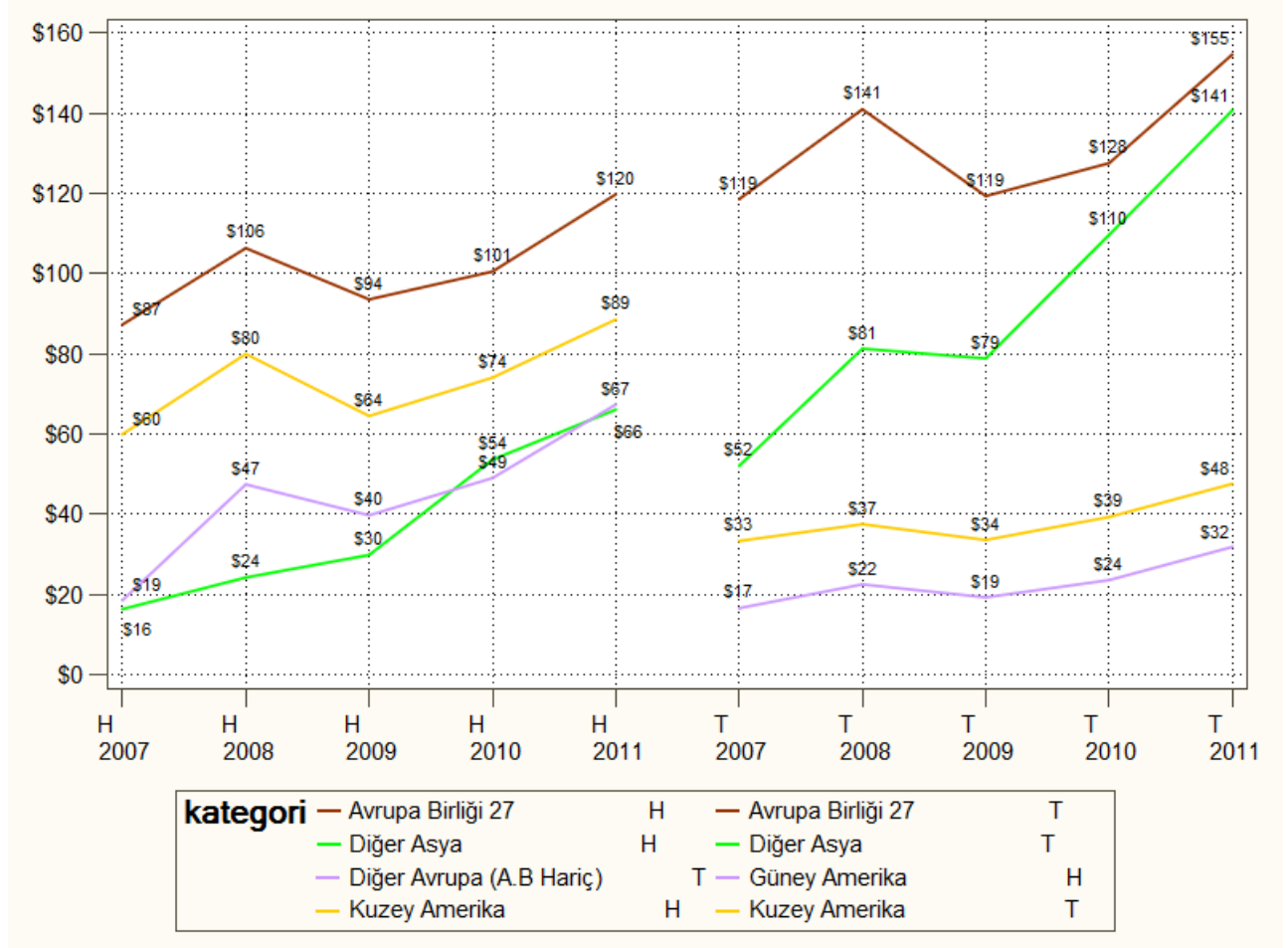
Kaynak: Dünya Bankası WITS Veri Tabanı

Not: Türkiye verisi GTB'den elde edilmiştir.

Grafik 3, 2007-2011 dönemi için tarım sektöründe değer bakımından en fazla ithalatı gerçekleştiren ilk beş ülke ve Türkiye'nin ithalat değerlerini göstermektedir. Grafikte yer alan 6 ülkenin tarım sektörü ithalatının 2009 yılında krizden olumsuz yönde etkilendiği görülmektedir. Grafiğe göre Türkiye hariç 5 ülke, 2011 yılında küresel tarım ithalatının % 40'ını gerçekleştirmiştir.

Grafik 2 ve 3 birlikte değerlendirildiğinde, ihracatta Amerika ve Avrupa ülkelerinin, ithalatta Diğer Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Amerika ve Hollanda tarım sektöründe hem en fazla ithalat yapan ve hem en fazla ihracat yapan ülkeler arasındadır.

Grafik 4: 2007-2011 Döneminde Tarım Sektörü Ticaretinde Başta Gelen Coğrafi Ülke Grupları (Milyar Dolar)

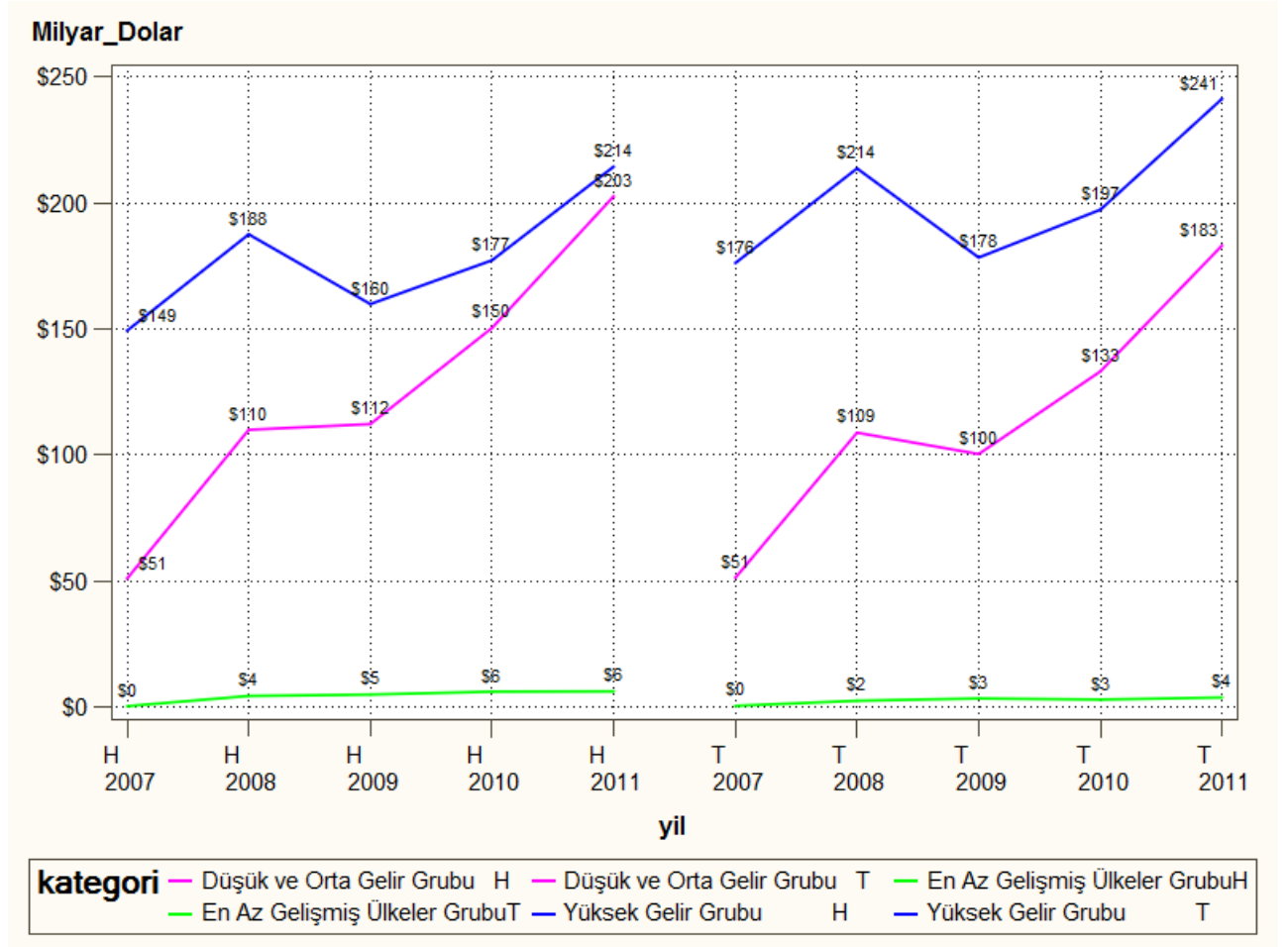
Kaynak: Dünya Bankası WITS Veri Tabanı

Grafik 4, 2007-2011 döneminde küresel tarım sektörü ticaretinde en fazla ithalat ve ihracat gerçekleştiren coğrafi ülke gruplarını göstermektedir. Buna göre 2011 yılında küresel tarım ticaretinde 120 milyar dolar ile “Avrupa Birliği 27” bölgesi en fazla ihracat yapan bölge olmuştur. Bölge 2011 yılında toplam tarım ihracatının % 28’ini tek başına gerçekleştirmiştir. Bu bölgeyi 89 milyar dolar ile Kuzey Amerika, 67 milyar dolar ile Güney Amerika ve 66 milyar dolar ile Diğer Asya izlemiştir. Bu durumun en büyük nedeni, tarım sektöründe ihracatçı olan ilk 10 ülke arasında Hollanda, Fransa, İspanya ve Almanya’nın yer almasıdır. Diğer Asya bölgesinde tarım ihracatı 2007 yılından beri istikrarlı bir yükseliş izlemiştir. Hatta diğer bölgelerde daralma görülmesine rağmen 2009 yılında Diğer Asya bölgesinde tarım ihracatı % 23 artmıştır.

Tarım ithalatına bakıldığında ise 2011 yılında en fazla ithalat gerçekleştiren bölge 155 milyar dolar ile AB-27 olmuştur. Bölge tek başına toplam tarım ithalatının % 35’ini

gerçekleştirmiştir. Bu bölgeyi sırasıyla 141 milyar dolar ile Diğer Asya, 48 milyar dolar ile Kuzey Amerika ve 32 milyar dolar ile Güney Amerika izlemiştir. Tarım ithalatında iki bölgenin öne çıktığı görülmektedir: AB-27 ve Diğer Asya. Bunun nedeni Diğer Asya grubunda yer alan Çin ve Japonya'nın, AB-27'de yer alan Almanya ve Hollanda'nın en fazla ithalat yapan ülkeler arasında olmasıdır.

Grafik 5: 2007-2011 Döneminde Ekonomik Ülke Gruplarına Göre Tarım Dış Ticareti (Milyar Dolar)

Dünya Bankası WITS Veri Tabanı

Grafik 5, 2007-2011 döneminde ekonomik ülke gruplarına göre tarım sektörünün dış ticaret verilerini göstermektedir. Buna göre, küresel tarım ihracatının 214 milyar dolarlık kısmı, bir başka deyişle % 51'i yüksek gelir grubunda bulunan ülkeler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu grubu 203 milyar dolar ile düşük ve orta gelir grubu ve 6 milyar dolar ile en az gelişmiş ülkeler grubu izlemiştir. Diğer taraftan, küresel tarım ithalatının 241 milyar dolarlık kısmı yüksek gelir grubuna ait ülkeler tarafından gerçekleştirilirken, bu grubu 183 milyar dolar ile düşük ve orta gelir grubu ve 4 milyar dolar ile en az gelişmiş

ülkeler grubu izlemiştir. Buna göre, yüksek gelir grubu ülkeler hem tarım ithalatında hem tarım ihracatında ilk sırada yer almaktadır.

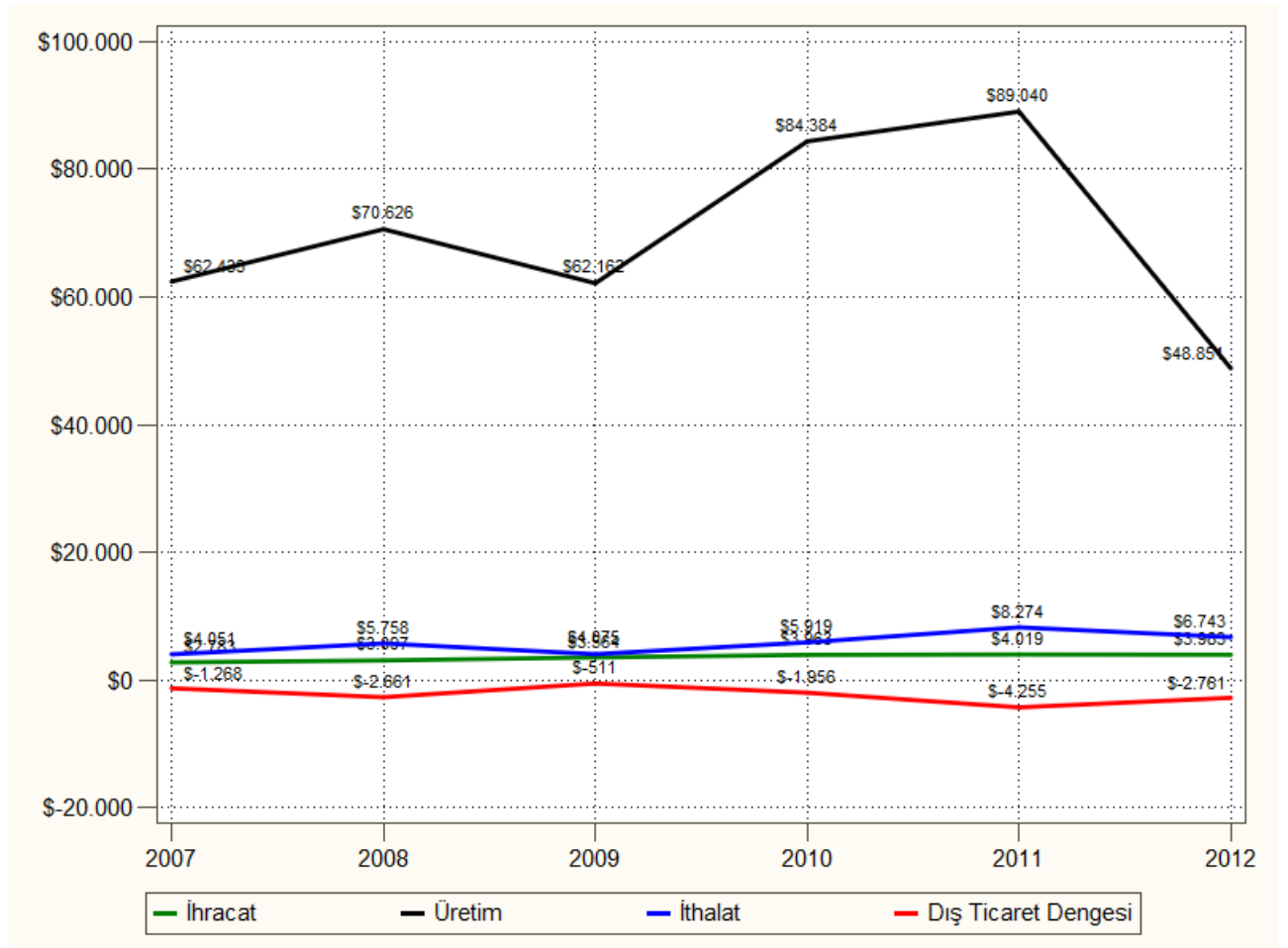
TARIM SEKTÖRÜ TÜRKİYE TİCARETİ

Tablo 3:2007-2012 Tarım Sektörü Türkiye İhracatı, Üretimi, İthalatı (Milyon Dolar)

Yıl	İhracat	Üretim	İthalat	Yurtdışı Arz Oranı
2007	\$2.783	\$62.433	\$4.051	4%
2008	\$3.097	\$70.626	\$5.758	4%
2009	\$3.564	\$62.162	\$4.075	5%
2010	\$3.963	\$84.384	\$5.919	4%
2011	\$4.019	\$89.040	\$8.274	4%
2012	\$3.983	\$48.851	\$6.743	7%

Kaynak: GTB, TÜİK

Grafik 6: 2007-2012 Tarım Sektörü Türkiye Üretimi, İhracatı, İthalatı, Dış Ticaret Dengesi (Milyon Dolar)

Kaynak:GTB, Tarih: April 05, 2013

Tarım sektöründe 2007 yılında,

- Üretim 62 milyar dolar,
- İhracat 2,8 milyar dolar,
- İthalat 4 milyar dolar,
- Dış ticaret dengesi 1,3 milyar dolar açık vermiştir.

2008 yılında,

- Üretim 71 milyar dolar,
- İhracat 3,1 milyar dolar,
- İthalat 5,8 milyar dolar,
- Dış ticaret dengesi 2,6 milyar dolar açık vermiştir.

2009 yılında,

- Üretim 62 milyar dolara gerilemiş,
- İhracat 3,1 milyar dolar,
- İthalat 5,8 milyar dolar,
- Dış ticaret dengesi 2,6 milyar dolar açık vermiştir.

2010 yılında,

- Üretim 84 milyar dolara yükselmiş,
- İhracat 3,96 milyar dolar,
- İthalat 5,92 milyar dolar,
- Dış ticaret dengesi 2 milyar dolar açık vermiştir.

2011 yılında,

- Üretim 89 milyar dolara yükselmiş,
- İhracat 4 milyar dolar,
- İthalat 8,27 milyar dolar,
- Dış ticaret dengesi 2 milyar dolar açık vermiştir.

2012 yılında,

- Üretim 48,85 milyar dolara yükselmiş,
- İhracat 3,98 milyar dolar,
- İthalat 6,74 milyar dolar,
- Dış ticaret dengesi 2,76 milyar dolar açık vermiştir.

Üretim ve ithalat değerleri toplamı ürün arzı olarak değerlendirilirse, 2007-2012 döneminde tarım sektörü arzının ortalama %6'sı yurtdışı; %94' yurtiçi talebi karşılamaya yöneliktir.

Tablo 4: 2007-2012 Döneminde Yıllık Ortalama 100 Milyon Dolar ve Üzerinde İhracat/İthalat Yapılan Ülkeler (Milyon Dolar)

			İhracat_Yıllık_Ortalama	İthalat_Yıllık_Ortalama	İhracat_2012	İthalat_2012
100 Milyon Dolar ve Üzeri	Avrupa Birliği 27	Almanya	\$293	\$77	\$288	\$27
		Bulgaristan	\$122	\$193	\$90	\$151
		Hollanda	\$105	\$52	\$108	\$53
		İtalya	\$121	\$38	\$99	\$45
		Macaristan	\$17	\$120	\$17	\$172
		Romanya	\$122	\$120	\$90	\$91
		Yunanistan	\$43	\$232	\$27	\$301
	Diğer Afrika	Fildisi Kiyisi	\$0	\$99	\$0	\$99
	Diğer Asya	Endonezya	\$33	\$181	\$48	\$211
		Kazakistan	\$4	\$199	\$6	\$261
		Tayland	\$3	\$137	\$2	\$140
	Diğer Avrupa (A.B Hariç)	Rusya Federasyonu	\$751	\$584	\$863	\$1.084
		Ukrayna	\$175	\$312	\$200	\$322
	Güney Amerika	Arjantin	\$5	\$168	\$10	\$115
		Brezilya	\$12	\$217	\$12	\$315
		Paraguay	\$0	\$118	\$0	\$150
	Kuzey Amerika	A.B.D.	\$158	\$1.365	\$196	\$1.325
		Kanada	\$6	\$175	\$7	\$102
	Yakın ve Orta Doğu	Irak	\$362	\$3	\$704	\$1
Suudi Arabistan		\$124	\$2	\$86	\$2	
100 Milyon Doların Altı	Hepsi	Diger	\$1.117	\$1.422	\$1.128	\$1.775
Total			\$3.574	\$5.814	\$3.983	\$6.743

Kaynak: TÜİK, GTB

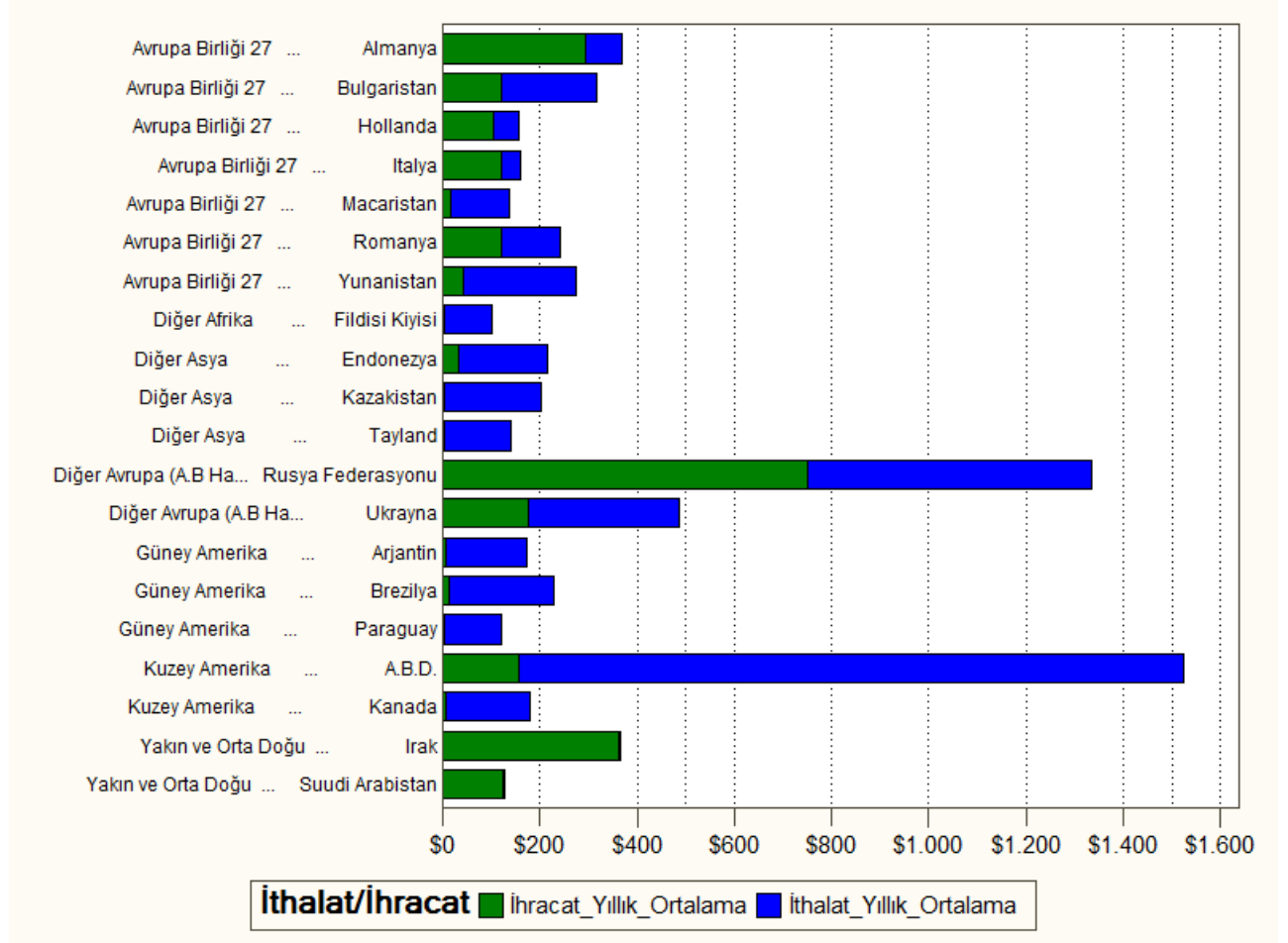
Bitkisel ve hayvansal üretimi içeren tarım sektöründe 2007-2011 döneminde yıllık ortalama 100 milyon ve üzerinde ticaret yapılan 20 ülke bulunmaktadır.

20 ülkenin 7'si Avrupa Birliği 27, 3'ü Diğer Asya, 3'ü Güney Amerika, 2'si Diğer Avrupa (A.B.hariç), 2'si Kuzey Amerika, 2'si Yakın ve Orta Doğu ve bir tanesi Diğer Afrika grubu içerisinde yer almaktadır.

Ortalama 100 milyon doların üzerinde ticaret yapılan ülkeler arasında Türkiye Diğer Afrika, Asya, Güney Amerika ve Kuzey Amerika grubu ülkeleri karşısında "ithalatçı" kimliği ile öne çıkmaktadır. Yakın ve Orta Doğu grubu ülkeleri karşısında "ihracatçı"

kimliği ile öne çıkan Türkiye, Avrupa Birliği, Diğer Avrupa grubu ülkelerinden bazılarında net ihracatçı, bazılarında net ithalatçı konumundadır.

Grafik 7: 2007-2012 Döneminde Yıllık Ortalama 100 Milyon Dolar ve Üzerinde İhracat/İthalat Yapılan Ülkeler (Milyon Dolar)

Kaynak: TUIK, GTB

Yakın ve Orta Doğu ülkelerine karşı “net ihracatçı” konumunda olan Türkiye’nin bu grupta yer alan ülkelere Irak’a gerçekleştirdiği ihracatı kümes hayvan yetiştiriciliği ve turuncgillerin yetiştirilmesi faaliyetlerini kapsamaktadır. Suudi Arabistan’a olan ihracatımızı % 50 oranında turuncgil ihracatı oluşturmaktadır.

Kuzey Amerika ülkelerine karşı “net ithalatçı” konumunda olan Türkiye’nin bu grupta yer alan ülkelere Amerika’dan gerçekleştirdiği ithalat tarım sektörü ithalatının % 23’ünü oluşturmaktadır. Amerika’dan gerçekleştirilen ithalatın %30’unu tahıl, baklagil ve yağlı tohumlar; %50’sini lifli bitkiler oluşturmaktadır. Kanada’dan gerçekleştirilen ithalatın % 92’sini ise tahıl, baklagil ve yağlı tohumlar oluşturmaktadır.

Diğer Avrupa lkelerinden Rusya'ya karşı net ihracatçı konumunda olan Türkiye'nin bu ülkeye geręekleřtirdięi ihracat toplam ihracatımızın %21'ini oluşturmaktadır. Rusya'ya olan ihracatımızın % 37'sini sebze, kavun-karpuz, kök ve yumrular, %30'unu turunęgiller oluşturmaktadır. Ukrayna'ya geręekleřtirdięimiz ihracatımız ise tahıl, baklagil ve yağlı tohum ağırlıklıdır.

Diğer Asya lkeleri grubunda yer alan Kazakistan'dan geręekleřtirdięimiz ithalat tahıl, baklagil ve yağlı tohumları iğermekte olup diğer iki Asya ülkesinden ise çok yıllık (uzun ömürlü) bitkiler ithal edilmektedir.

Avrupa Birliği grubunda yer alan Almanya, Hollanda, İtalya ve Romanya'ya karşı "net ihracatçı" pozisyonunda olan Türkiye, diğer Avrupa lkelerinden Bulgaristan, Macaristan ve Yunanistan "net ithalatçı" konumundadır. İthalatımıza baktığımıza Bulgaristan'dan tahıllar, baklagiller ve yağlı tohumlar, Macaristan'dan sığır ve manda, Yunanistan'dan lifli bitkilerin ithalatı ağırlıklıdır. İhracatımıza baktığımızda Almanya'ya yumuşak ve sert çekirdekli meyve, Hollanda'ya tütün, İtalya'ya ağaç ve çalı meyveleri ve sert kabuklu meyveler, Romanya'ya turunęgiller ihracatı ağırlıklıdır.

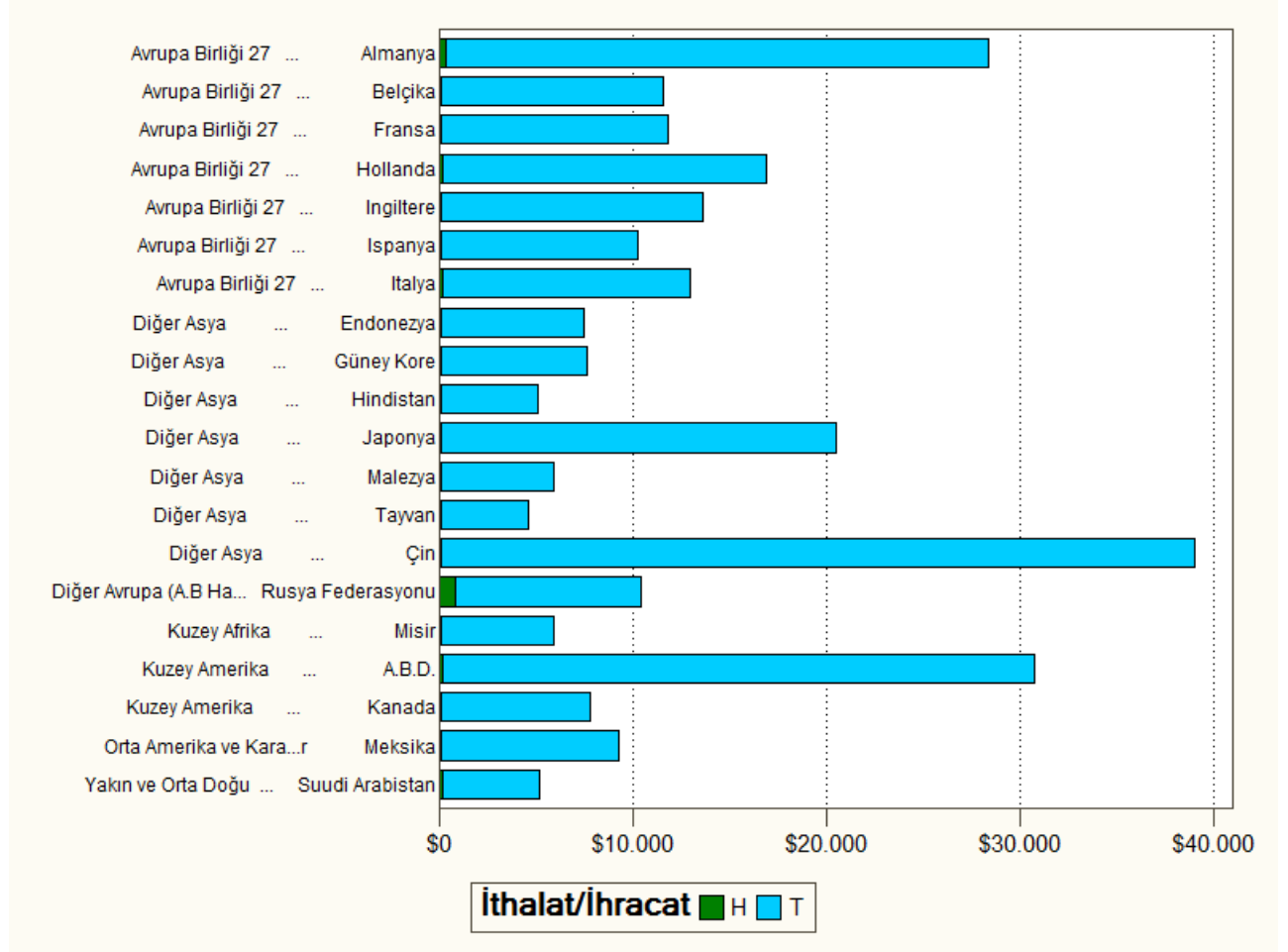
Tablo 5: 2007-2012 Döneminde En Yüksek Tarım İthalatı Yapan 20 Ülke ve Türkiye'nin Bu Ülkelere İhracatı (Milyon Dolar)

			2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Avrupa Birliği 27	Almanya	H	\$265	\$270	\$296	\$333	\$304	\$288	
		T	\$23.644	\$28.621	\$25.828	\$27.904	\$34.266	\$28.052	
	Belçika	H	\$67	\$92	\$79	\$106	\$59	\$47	
		T	\$10.132	\$12.446	\$10.606	\$10.843	\$13.162	\$11.438	
	Fransa	H	\$57	\$85	\$62	\$61	\$56	\$63	
		T	\$10.676	\$12.349	\$11.005	\$11.758	\$12.876	\$11.733	
	Hollanda	H	\$108	\$111	\$108	\$104	\$93	\$108	
		T	\$13.845	\$17.873	\$15.058	\$15.951	\$21.135	\$16.772	
	İngiltere	H	\$77	\$61	\$64	\$61	\$60	\$60	
		T	\$13.981	\$14.330	\$12.186	\$12.747	\$14.128	\$13.475	
	İspanya	H	\$25	\$21	\$23	\$20	\$16	\$17	
		T	\$9.662	\$11.429	\$8.988	\$9.288	\$11.333	\$10.140	
	İtalya	H	\$110	\$137	\$130	\$142	\$109	\$99	
		T	\$11.714	\$13.441	\$11.404	\$12.321	\$15.318	\$12.840	
	Diğer Asya	Endonezya	H	\$28	\$29	\$16	\$33	\$45	\$48
			T				\$5.734	\$8.905	\$7.319
Güney Kore		H	\$9	\$10	\$13	\$5	\$14	\$7	
		T	\$5.847	\$8.193	\$5.753	\$7.395	\$10.337	\$7.505	
Hindistan		H	\$30	\$29	\$42	\$43	\$58	\$48	
		T			\$4.224	\$4.807	\$5.818	\$4.950	
Japonya		H	\$13	\$11	\$14	\$12	\$15	\$16	
		T	\$17.031	\$23.310	\$16.598	\$19.574	\$25.554	\$20.413	
Malezya		H	\$8	\$8	\$15	\$11	\$9	\$7	
		T			\$4.450	\$5.835	\$7.196	\$5.827	
Tayvan		H	\$1	\$1	\$1	\$1	\$2	\$3	
		T			\$3.636	\$4.492	\$5.408	\$4.512	
Çin		H	\$11	\$6	\$5	\$7	\$24	\$11	
		T	\$22.825	\$35.023	\$30.816	\$45.447	\$60.457	\$38.913	
Diğer Avrupa (A.B Hariç)		Rusya Federasyonu	H	\$557	\$671	\$673	\$837	\$905	\$863
			T	\$7.258	\$9.112	\$8.509	\$10.365	\$13.070	\$9.663
Kuzey Afrika	Mısır	H	\$19	\$22	\$59	\$87	\$48	\$36	
		T		\$4.812	\$4.355	\$5.774	\$8.226	\$5.792	
Kuzey Amerika	A.B.D.	H	\$191	\$113	\$194	\$126	\$126	\$196	
		T	\$26.715	\$30.009	\$26.534	\$31.320	\$38.354	\$30.586	
Kuzey Amerika	Kanada	H	\$6	\$5	\$6	\$8	\$6	\$7	
		T	\$6.571	\$7.459	\$6.999	\$7.941	\$9.200	\$7.634	
Orta Amerika ve Karayipler	Meksika	H	\$3	\$7	\$4	\$5	\$3	\$6	
		T		\$9.991	\$7.080	\$8.185	\$11.342	\$9.149	
Yakın ve Orta Doğu	Suudi Arabistan	H	\$113	\$88	\$141	\$180	\$138	\$86	
		T	\$4.421	\$5.045	\$3.649	\$5.540	\$6.433	\$5.018	

Kaynak: TÜİK, GTB, WITS

Ülkelerin 2012 yılına ait ithalat değerleri henüz açıklanmadığından, 2012 yılı için son 5 yılın ortalama değeri esas alınmıştır.

Grafik 8: 2007-2012 Döneminde En Yüksek Tarım İthalatı Yapan 20 Ülke ve Türkiye'nin Bu Ülkelere İhracatı (Milyon Dolar)

Kaynak: TÜİK, GTB, WITS

Çubuklar, 2007-2012 dönemindeki Ülkelerin Yıllık Ortalama İthalatını ve Türkiye'nin Bu Ülkelere Yıllık Ortalama İhracatını göstermektedir.

2007-2012 döneminde tarım sektöründe en fazla ithalat yapan ülkeler sırasıyla Çin (39 milyar dolar), A.B.D. (31 milyar dolar), Almanya (28 milyar dolar), Japonya (20 milyar dolar), Hollanda (17 milyar dolar), İngiltere (13,5 milyar dolar), İtalya (13 milyar dolar), Fransa (12 milyar dolar) ve Belçika (11,5 milyar dolar) dır.

2007-2012 döneminde tarım sektöründe en yüksek ithalatı, ortalama 39 milyar dolar ile Çin yapmaktadır. Türkiye'nin söz konusu dönemde Çin'e ihracatı 11 milyon dolar düzeyindedir. Türkiye, Çin tarım ihtiyacının % 0,03'ünü karşılamaktadır. Çin'e ihracatımızda iki grup ön plana çıkmaktadır. Bunlar; tropikal ve subtropikal meyve ile keçi ve koyun ihracatıdır.

31 milyar dolar ile tarım ithalatında ikinci sırada yer alan A.B.D.'ye Türkiye 196 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirmektedir. Türkiye, A.B.D'nin ihtiyacının % 0,64'n karşılamaktadır. A.B.D'ye olan tarım ihracatımızın % 80'ini tütün oluşturmaktadır.

28 milyar dolar ile tarım ithalatında üçüncü sırada yer alan Almanya'ya Türkiye 288 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirmektedir. Türkiye, Almanya'nın ihtiyacının % 1,3'n karşılamaktadır. Almanya'ya olan tarım ihracatımız heterojen bir yapı sergilemektedir. Tüm rn gruplarından ihracatımız olmasına rağmen, ne çıkan ürün grupları yumuşak çekirdekli meyvelerin ve sert çekirdekli meyveler, diğer ağaç ve çalı meyvelerinin ve sert kabuklu meyveler ve tropikal ve subtropikal meyvelerdir.

Oran olarak baktığımızda tarım ithalatının Türkiye tarafından karşılanan kısmı en fazla olan lke Rusya'dır. 9,7 milyar dolarlık tarım ithalatı gerçekleştiren Rusya'nın 863 milyon dolarlık kısmı, yaklaşık % 9 oranında Türkiye tarafından karşılanmaktadır. Rusya'ya ihracatımız ağırlıklı olarak sebze, kavun-karpuz, kök ve yumruların yetiştirilmesi, turunçgillerin yetiştirilmesi ve üzüm yetiştirilmesini içermektedir.

Tablo 6: 2007-2012 Döneminde En Yüksek Tarım İhracatı Yapan 20 Ülke ve Türkiye'nin Bu Ülkelerden İthalatı (Milyon Dolar)

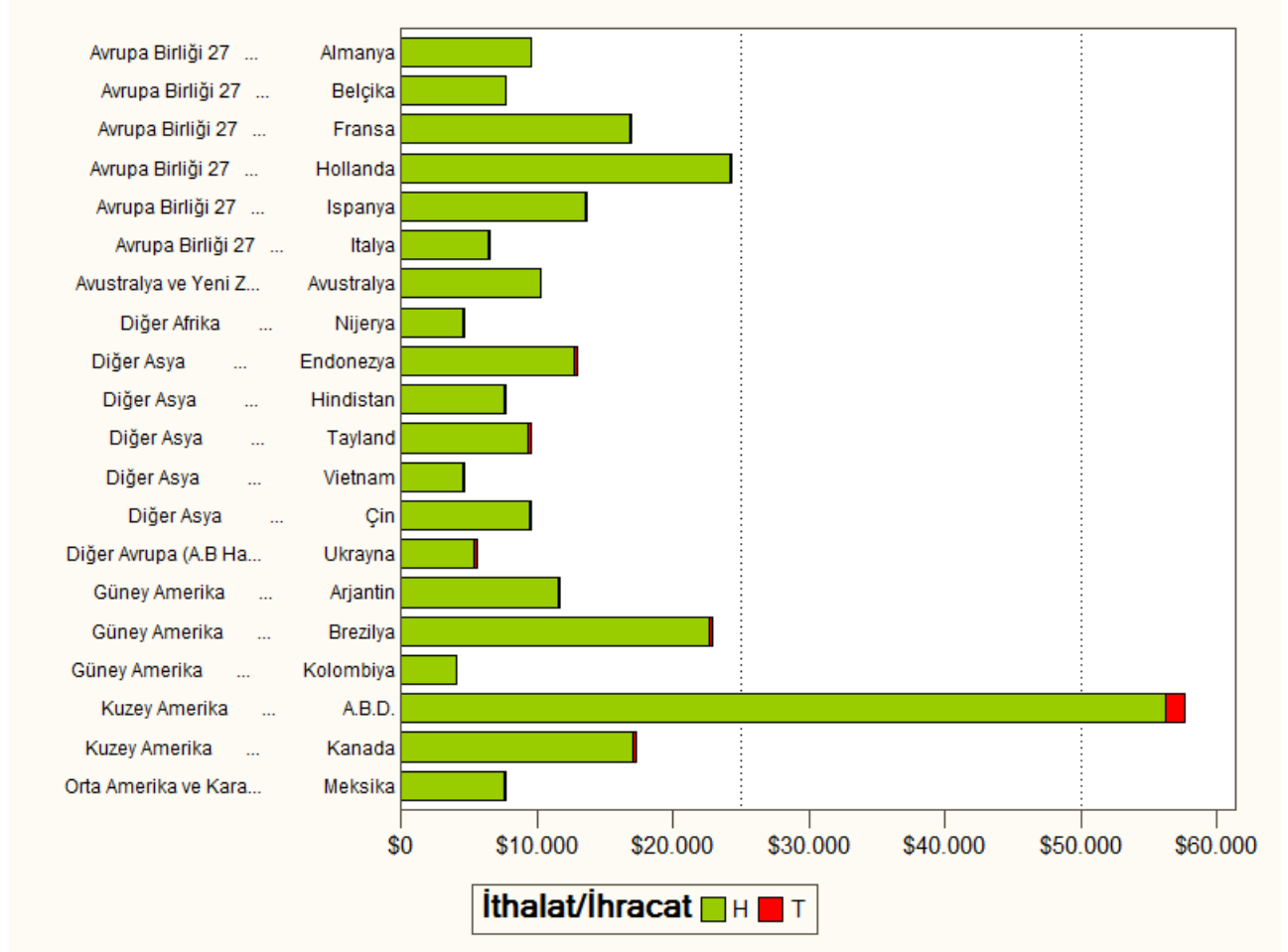
			2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Avrupa Birliği 27	Almanya	H	\$7.899	\$10.103	\$8.775	\$9.372	\$11.620	\$9.554	
		T	\$68	\$83	\$124	\$49	\$111	\$27	
	Belçika	H	\$6.913	\$8.614	\$7.207	\$7.253	\$8.285	\$7.655	
		T	\$2	\$9	\$6	\$2	\$4	\$5	
	Fransa	H	\$14.612	\$18.750	\$14.532	\$16.036	\$20.478	\$16.881	
		T	\$52	\$46	\$58	\$41	\$156	\$211	
	Hollanda	H	\$21.309	\$24.236	\$22.641	\$23.942	\$29.055	\$24.236	
		T	\$51	\$64	\$43	\$46	\$53	\$53	
	İspanya	H	\$12.597	\$14.197	\$13.332	\$13.527	\$14.346	\$13.600	
		T	\$20	\$27	\$12	\$12	\$18	\$16	
	İtalya	H	\$5.867	\$6.951	\$5.670	\$6.621	\$7.127	\$6.447	
		T	\$36	\$55	\$31	\$24	\$36	\$45	
	Avustralya ve Yeni Zelanda	Avustralya	H	\$6.528	\$9.133	\$9.283	\$10.403	\$16.051	\$10.280
			T	\$7	\$13	\$3	\$32	\$217	\$93
Diğer Afrika	Nijerya	H			\$1.815	\$2.833	\$9.159	\$4.602	
		T	\$16	\$31	\$45	\$78	\$78	\$89	
Diğer Asya	Endonezya	H				\$10.612	\$14.860	\$12.736	
		T	\$114	\$153	\$76	\$183	\$348	\$211	
	Hindistan	H			\$4.827	\$7.800	\$10.184	\$7.604	
		T	\$144	\$92	\$51	\$132	\$76	\$50	
	Tayland	H	\$7.058	\$8.279	\$6.159	\$9.864	\$15.632	\$9.398	
		T	\$128	\$143	\$82	\$146	\$185	\$140	
	Vietnam	H		\$4.645	\$3.996	\$5.161		\$4.600	
		T	\$24	\$34	\$20	\$39	\$59	\$47	
	Çin	H	\$7.730	\$7.782	\$8.532	\$10.949	\$12.383	\$9.475	
		T	\$28	\$82	\$63	\$47	\$58	\$52	
Diğer Avrupa (A.B Hariç) Ukrayna	Ukrayna	H					\$5.322	\$5.322	
		T	\$228	\$258	\$230	\$287	\$545	\$322	
Güney Amerika	Arjantin	H	\$9.675	\$13.382	\$6.531	\$11.742	\$16.332	\$11.532	
		T	\$196	\$392	\$60	\$67	\$179	\$115	
	Brezilya	H		\$19.105	\$18.852	\$21.385	\$31.339	\$22.670	
		T	\$82	\$141	\$65	\$207	\$491	\$315	
	Kolombiya	H	\$3.784	\$3.975	\$3.583	\$4.003	\$4.831	\$4.035	
		T	\$2	\$5	\$3	\$5	\$3	\$2	
Kuzey Amerika	A.B.D.	H	\$45.751	\$60.438	\$48.659	\$57.557	\$69.059	\$56.293	
		T	\$1.115	\$1.107	\$945	\$1.498	\$2.199	\$1.325	
	Kanada	H	\$14.179	\$19.509	\$15.822	\$16.485	\$19.485	\$17.096	
		T	\$39	\$344	\$144	\$196	\$224	\$102	
Orta Amerika ve Karayipler	Meksika	H		\$6.980	\$6.810	\$7.547	\$9.209	\$7.636	
		T	\$2	\$21	\$5	\$8	\$17	\$115	

Kaynak: TÜİK, GTB, WITS

Ülkelerin 2012 yılına ait ithalat değerleri henüz açıklanmadığından, 2012 yılı için son 5 yılın ortalama değeri esas alınmıştır.

Grafik 9: 2007-2012 Döneminde En Yüksek Tarım İhracatı Yapan 20 Ülke ve Türkiye'nin Bu Ülkelere İthalatı (Milyon Dolar)

Kaynak: TÜİK, GTB, WITS

Çubuklar, 2007-2012 dönemindeki Ülkelerin Yıllık Ortalama İhracatını ve Türkiye'nin Bu Ülkelerden Yıllık Ortalama İthalatını göstermektedir.

2007-2012 döneminde tarım sektöründe en fazla ihracat yapan ülkeler sırasıyla A.B.D (56 milyar dolar), Hollanda (24 milyar dolar), Brezilya (23 milyar dolar), Kanada (17,1 milyar dolar), Fransa (16,9 milyar dolar), İspanya (13,6 milyar dolar), Endonezya (12,8 milyar dolar) ve Arjantin (11,5 milyar dolar) dır.

2007-2012 döneminde tarım sektöründe en yüksek ihracatı, ortalama 56 milyar dolar ile A.B.D yapmaktadır. Türkiye'nin söz konusu dönemde A.B.D.'den ithalatı 1,3 milyar dolar düzeyinde olup bu değer A.B.D tarım ihracatının % 2,4'üne denk gelmektedir. A.B.D.'den yapılan tarım ithalatının yarısına yakını lifli bitkiler oluştururken tahıllar(pirinç hariç),

baklagiller ve yağlı tohumlar ile diğer ağaç ve çalı meyvelerinin ve sert kabuklu meyvelerin ithalatı da A.B.D'den yapılan tarım ithalatında ağırlıklı paya sahiptir.

24 milyar dolar ile tarım ihracatında ikinci sırada yer alan Hollanda'dan Türkiye 53 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirmektedir. Bu değer, Hollanda'nın tarım ithalatının % 0,2'sine denk gelmektedir. Hollanda'dan ithal ettiğimiz ürün gruplarının başlıcaları; dikim için yetiştirilen bitkiler ve sebze, kavun-karpuz, kök ve yumrulardır.

23 milyar dolar ile tarım ihracatında üçüncü sırada yer alan Brezilya'dan Türkiye 315 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirmektedir. Bu değer, Brezilya'nın tarım ithalatının % 1,4'ne denk gelmektedir. Brezilya'dan gerekleştirdiğimiz ithalatın yarısını lifli bitkiler oluşturmaktadır. Brezilya'dan ithal ettiğimiz diğer başlıca ürünler; içecek üretiminde kullanılan bitkisel ürünler ile sığır ve mandadır.

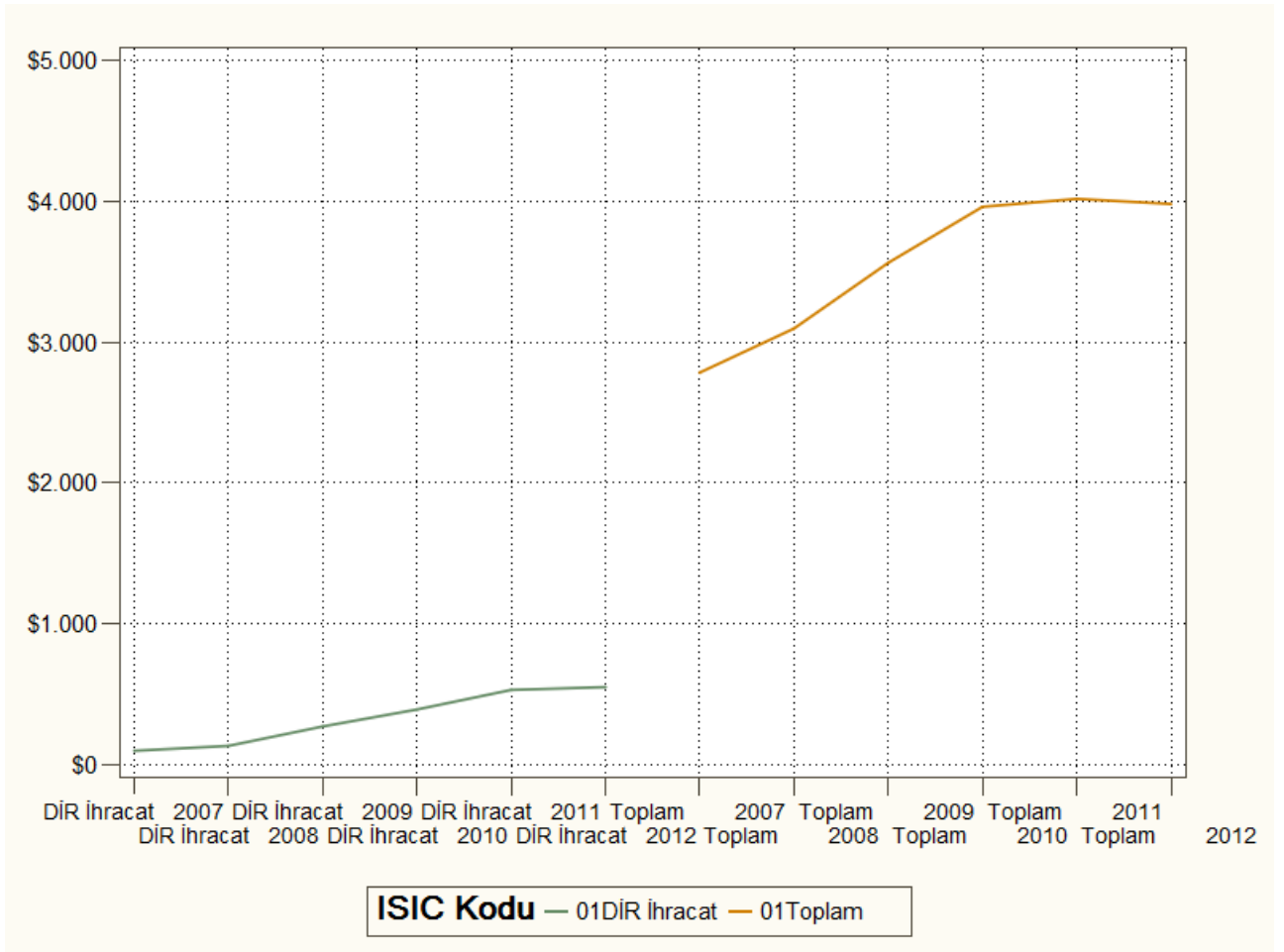
Oran olarak baktığımızda tarım ihracatının en yüksek olduğu ilk 20 ülke arasında Türkiye'nin ithal ettiği kısmın oransal olarak en fazla olduğu ülke % 6,1 oranı ile Ukrayna'dır. Ukrayna'dan ithal ettiğimiz başlıca ürün grubu, tahıllar (pirinç hariç), baklagiller ve yağlı tohumlardır.

Tablo 7: Tarım Sektörü Dahilde İşleme (Milyon Dolar)

Yıl	DİR İhracat	Toplam İhracat	İhracattaki Pay	DİR İthalat	Toplam İthalat	İthalattaki Pay
2007	\$94	\$2.783	3%	\$778	\$4.051	19%
2008	\$129	\$3.097	4%	\$1.184	\$5.758	21%
2009	\$267	\$3.564	7%	\$1.315	\$4.075	32%
2010	\$388	\$3.963	10%	\$1.199	\$5.919	20%
2011	\$527	\$4.019	13%	\$1.553	\$8.274	19%
2012	\$547	\$3.983	14%	\$1.916	\$6.743	28%

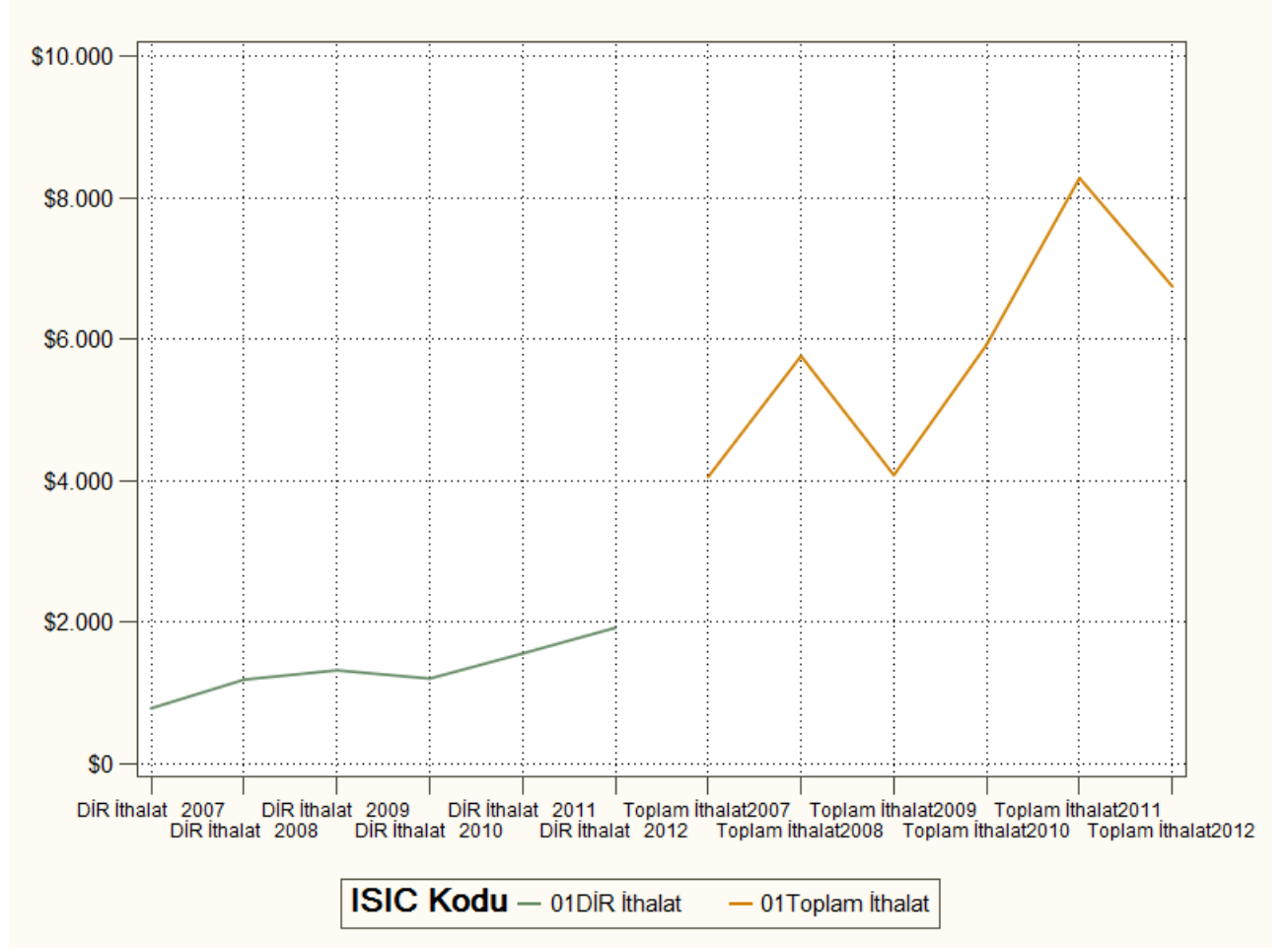
Kaynak: GTB

Grafik 10: 2007-2012 Yılları Rejim Türüne Göre Tarım Sektörü İhracatı (Milyon Dolar)

Kaynak: GTB

Grafik 11: 2007-2012 Yılları Rejim Türüne Göre Tarım Sektörü İthalatı (Milyon Dolar)

Kaynak: GTB

2007-2012 döneminde dahilde işleme kapsamında yıllık ortalama

- 1,3 milyar dolarlık ithalat
- 325 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirilmiş olup
- İthalatın % 23'ü, ihracatın % 9'u dahilde işleme kapsamında yapılmıştır.
- Dahilde işlenmek üzere getirilen 1 dolarlık tarım ürününden 0,25 dolarlık ihracat eşyası üretilmiştir.

Tablo 7.A: Tarım Sektörü Dahilde İşleme (ISIC Kod 4)(Milyon Dolar)

			2007	2008	2009	2010	2011	2012
DİR İhracat	0111	Tahılların (pirinç hariç), baklagillerin ve yağlı tohumların yetiştirilmesi	\$19	\$47	\$138	\$202	\$199	\$160
	0112	çeltik (kabuklu pirinç) yetiştirilmesi	\$0			\$0	\$0	\$0
	0113	Sebze, kavun-karpuz, kök ve yumru sebzelerin yetiştirilmesi	\$1	\$1	\$1	\$2	\$1	\$1
	0115	Tütün yetiştirilmesi						\$0
	0116	Lifli bitkilerin yetiştirilmesi	\$8	\$4	\$5	\$9	\$32	\$33
	0119	Tek yıllık (uzun ömürlü olmayan) diğer bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi	\$2	\$1	\$0	\$0	\$0	\$0
	0121	üzüm yetiştirilmesi	\$0					
	0122	Tropikal ve subtropikal meyvelerin yetiştirilmesi	\$2	\$1	\$2	\$4	\$4	\$4
	0123	Turunçgillerin yetiştirilmesi	\$1	\$1	\$2	\$2	\$2	
	0124	Yumuşak çekirdekli meyvelerin ve sert çekirdekli meyvelerin yetiştirilmesi	\$0	\$0	\$0		\$0	
	0125	Diğer ağaç ve çalı meyvelerinin ve sert kabuklu meyvelerin yetiştirilmesi	\$2	\$1	\$2	\$7	\$14	\$7
	0126	Yağlı meyvelerin yetiştirilmesi	\$0					
	0127	İçecek üretiminde kullanılan bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi	\$0					
	0128	Baharatlık, aromatik (ıtır), uyuşturucu nitelikte ve eczacılıkla ilgili bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi	\$20	\$25	\$13	\$14	\$17	\$19
	0129	Diğer çok yıllık (uzun ömürlü) bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi	\$3	\$2	\$2	\$0		\$0
	0130	Dikim için bitki yetiştirilmesi	\$0				\$0	
	0144	Keçi ve koyun yetiştirilmesi	\$0					
	0146	Kümes hayvanları yetiştiriciliği	\$35	\$46	\$102	\$147	\$258	\$320
	0149	Diğer hayvan yetiştiriciliği	\$0	\$1	\$0	\$0		\$0
DİR İthalat	0111	Tahılların (pirinç hariç), baklagillerin ve yağlı tohumların yetiştirilmesi	\$570	\$869	\$1.089	\$915	\$1.042	\$1.514
	0112	Çeltik (kabuklu pirinç) yetiştirilmesi			\$7	\$27	\$44	\$52
	0113	Sebze, kavun-karpuz, kök ve yumru sebzelerin yetiştirilmesi	\$3	\$1	\$1	\$2	\$2	\$3

0115	Tütün yetiştirilmesi	\$0	\$0	\$0	\$0		\$0
0116	Lifli bitkilerin yetiştirilmesi	\$20	\$76	\$68	\$71	\$123	\$70
0119	Tek yıllık (uzun ömürlü olmayan) diğer bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi					\$0	
0122	Tropikal ve subtropikal meyvelerin yetiştirilmesi	\$1	\$1	\$1	\$2	\$2	\$2
0124	Yumuşak çekirdekli meyvelerin ve sert çekirdekli meyvelerin yetiştirilmesi	\$1	\$0	\$0			
0125	Diğer ağaç ve çalı meyvelerinin ve sert kabuklu meyvelerin yetiştirilmesi	\$17	\$35	\$23	\$33	\$83	\$101
0126	Yağlı meyvelerin yetiştirilmesi	\$0				\$0	\$0
0127	İçecek üretiminde kullanılan bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi	\$16	\$27	\$36	\$34	\$49	\$40
0128	Baharatlık, aromatik (ıtırılı), uyuşturucu nitelikte ve eczacılıkla ilgili bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi	\$8	\$8	\$5	\$7	\$7	\$11
0129	Diğer çok yıllık (uzun ömürlü) bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi	\$140	\$161	\$85	\$106	\$199	\$121
0130	Dikim için bitki yetiştirilmesi	\$1	\$0	\$0	\$0	\$0	\$0
0144	Keçi ve koyun yetiştirilmesi	\$0	\$3		\$1	\$2	\$1
0149	Diğer hayvan yetiştiriciliği	\$1	\$2	\$0	\$0	\$0	\$1

Kaynak: GTB

Tarım sektöründe dahilde işleme rejimi kapsamında kümes hayvancılığı (0146) ve tahılların (pirinç hariç), baklagillerin ve yağlı tohumlar (0111) ihraç edilmekte; tahılların (pirinç hariç), baklagillerin ve yağlı tohumlar (0111) ve diğer çok yıllık (uzun ömürlü) bitkisel ürünler (0129) ithal edilmektedir.

Tahılların (pirinç hariç), baklagillerin ve yağlı tohumlar (0111) ürün grubunda dahilde işleme kapsamında yapılan ihracatta ve ithalatta 2007 yılından itibaren dikkate değer bir artış kaydedilmiştir. Benzer şekilde kümes hayvancılığında dahilde işleme kapsamında yapılan ihracatta önemli artış vardır.

NOT: BU RAPORDA YER ALAN DEĞERLENDİRMELER UZMAN GÖRÜŞÜ OLUP SADECE BİLGİLENDİRME AMACIYLA HAZIRLANMIŞTIR. BU RAPORDA YER VERİLEN GÖRÜŞ VE DEĞERLENDİRMELER, HİÇBİR ŞEKİLDE T.C. GÜMRÜK VE TİCARET BAKANLIĞI'NIN KURUMSAL GÖRÜŞ VE YAKLAŞIMINI YANSITMAMAKTADIR.